

INNSPILL TIL FOLKEHELSEMEDLINGEN

I utviklingen av den nye folkehelsemeldingen vil Skadeforebyggende forum (Skafor) understreke behovet for mer kunnskap om skader, ulykker og årsakssammenheng og økt innsats for å forebygge skader og redusere konsekvensene når de først skjer. Dette er del av folkehelsearbeidet som ofte får for lite oppmerksomhet – men som har en betydelig potensial for forebygging.

Skafor kan bidra

Skadeforebyggende forum har mer enn 30 års erfaring av skadeforebygging, informasjons- og samarbeidstiltak. Organisasjonen har klart å etablere en solid plattform for arbeidet med omfattende kontakt- og nettverksbygging som gir mulighet til å nå ut med informasjon til relevante målgrupper og motivere dem til innsats. Med fagråd, nettverksmøter, rundebordsamtaler og seminarer er det utviklet faste strukturer for møter, kunnskapsutvikling og erfaringsutveksling. På den måten er det bygget opp betydelige nettverk med kontaktpersoner i kommuner og organisasjoner innenfor ulike fagområder over hele landet. Derfor kan virksomheten skape stor samfunnsverdi for liten kostnad.

Vi kan dokumentere at vi skaper samfunnsverdi. Men vi kan gjøre mer. Med Trygge lokalsamfunn har vi utviklet en modell som har en langt større potensial enn vi klarer å ta ut i dag. Vi ønsker å arbeide mer aktivt og utadrettet, invitere nye kommuner til samarbeid, gjennomføre møter og seminar i forskjellige deler av landet og utarbeide tiltakspakker med forslag til kunnskapsbaserte tiltak og best practice. På den måten kan vi veilede, støtte og motivere kommuner til lokal innsats. Økte ressurser ville gjøre det mulig å øke informasjonsflyten mellom kommuner og vise fram de mange gode tiltakene og arrangementene som blir gjennomført lokalt. Vi ville kunne veilede flere kommuner slik at de kan oppnå de mål som stilles i Folkehelseloven, og bidra til å nå målene i «Leve hele livet»; trygg, hjemme – lenge.

Skader og ulykker - en folkehelseutfordring

Folkehelseinstituttet slår fast at skader og ulykker er en stor folkehelseutfordring. Vi vet at ca 600.000 søker legebehandling hvert år, 300.000 får behandling på sykehus, det registreres et nytt hoftebrudd hver time. Ulykker er den viktigste årsaken til dødsfall for personer under 45 år. Samtidig er skader et felt med et stort potensial for forebygging. En reduksjon av ulykker vil kunne gi en solid helsegevinst, og frigjøre ressurser innenfor helsesektor.

Fall hos eldre kan forebygges med trening, informasjon og fellesskap

Fall er den hyppigste årsak til skade i alle aldersgrupper, men eldre er spesielt utsatte. Årlig blir det registrert mer enn 9.000 hoftebrudd – flest kvinner. Norge er blant landene i verden med flest hoftebrudd. Tre av fire hjemmeboende eldre som brenner hofte gjenvinne ikke tidligere funksjon og de rapporterer dårligere livskvalitet, 25 % av dem trenger sykehjems plass og dødeligheten innen et år er på 24 % (Hektoen 2013). Samfunnskostnadene er høye, et hoftebrudd koster minimum 550.000 i helse og rehabilitering første året. Vi vet samtidig mye om hvordan disse fall kan forebygges.

Fall skyldes både indre faktorer som sykdom, legemiddelbruk ernæring etc. og ytre faktorer f. eks. manglende støttehåndtak på badet, dårlig belysning i trappen, glatte veier etc. I prosjekt «Trygge eldre» 2007-2009 fikk Skafor mulighet å prøve ut ulike forebyggings- og samarbeidstiltak i 16 kommuner. Mer enn 40 frivillige organisasjoner deltok i satsningen lokalt. Prosjektet ga viktig erfaring om hvordan lokale tiltak kan utvikles og gjennomføres tverrsektorielt. I dag gjennomføres fallforebyggende tiltak i alle de kommuner vi samarbeider med. Vi har erfaringer som kan komme nye kommuner til nytte og vi vet at relativt beskjedne innsatser kan gi god uttelling. Fallforebyggende arbeid gir også andre fordeler; gruppeaktiviteter er en måte å skape fellesskap. Å kombinere trening

og informasjon med en sosial aktivitet er et vinnende konsept og et ledd i arbeidet mot ensomhet som styrker både den fysiske og den mentale helsen.

Skadedata

Ulykker kan ramme hvem som helst, men oftest etter kjente mønster. Bedre skadedata, med mer kunnskap om årsakssammenheng og rundt skadehendelser, skulle gi oss bedre muligheter for forebygging. Et bedre kunnskapsgrunnlag skulle også gi oss bedre risikoforståelse og beslutningsgrunnlag når det gjelder å prioritere tiltak.

Det kreves innsats og motivasjon for å få opp registeringsandelen i NPR og i tillegg til generell registrering er det behov for dybdestudier som gir mer kunnskap på enkeltområder, f.eks. drukning,

Men vi har allikevel kunnskap nok til å kunne arbeide mer målrettet og systematisk med forebygging allerede nå. Det finnes mange nasjonale kilder å hente kunnskap fra, og flere av våre nordiske naboland, og land vi kan sammenlikne oss med internasjonalt, har data vi kan nyttiggjøre oss. Det er også behov for økte ressurser til å samle og analysere tilgjengelig informasjon, for å kunne presentere lett tilgjengelig statistikk, gjerne med kostnadsoversikter som kan bidra til å motivere til forebyggende innsatser både lokalt og nasjonalt.

Kommunene har et spesielt ansvar – Trygge lokalsamfunn

Alle bor i en kommune – og alle skader skjer i en kommune. Kommunen har ansvar for innbygenes helse og sikkerhet – og de har som eier av barnehager, skoler, eldresenter og som arbeidsgiver et spesielt ansvar på mange arenaer. Trygge lokalsamfunn (TL) er et veiledningskonsept, en modell og en metode, som viser hvordan kommunen kan omsette dette ansvaret til praktisk handling – og økt sikkerhet. Modellen bygger på folkehelseovens mål, politisk og administrativ forankring, lokal kunnskap, eksisterende strukturer og stiller krav om samarbeid på tvers av etater og fagområder. TL-modellen bidrar til et systematisk og langsiktig forebyggende arbeid. Dette vil også bidra til å styrke kommunens evne til å takle alvorlige hendelser og trusler.

TØI har evaluert Trygge lokalsamfunn-arbeidet i Vestfold fylkeskommune (der 6 av 9 kommuner deltar i TL-arbeidet). Rapporten slår fast at TL-kommunene har klart å sette skadeforebygging på agendaen, løst problemstillinger og iverksatt tiltak, og at de samtidig er foregangskommuner i folkehelsearbeidet mer generelt. Metoden har gitt positive ringvirkninger for hele folkehelsefeltet.

Ved å spre informasjon om modellen og invitere flere kommuner ta del i en tverrsektoriell, systematisk og helhetlig satsning på å redusere eller eliminere de viktigste skadeårsakene, og bevisst arbeide for trygge nærmiljøer og trygghet i hjemmene vil også flere eldre vil kunne bo hjemme så lenge som mulig.

Medvirkning og samarbeid gir økt trygghet

Skafor er en samarbeidsaktør med mer enn 30 års erfaring av samarbeid med privat og offentlig sektor. I de kommuner vi samarbeider med arbeides det på tvers av tradisjonelle skillelinjer. Frivillige organisasjoner og næringsliv inviteres til samarbeid, og nye arenaer tas i bruk. (Her kan vi gjerne bidra med eksempler hvis det er ønskelig). Vi har utviklet materiell og aktiviteter som motiverer til lokal innsats; Informasjonsbrosjyrer på ulike temaer, «sikkerhetskort» til ulike målgrupper, Risiko-rydding – en dugnad for økt trygghet i bolig og nærmiljø, «Trygghetssekken» - en demonstrasjonssekk for trygghet i hjemmet for eldre, Trygghetsvandring - som gjør nærmiljøet tryggere, triveligere og mer tilgjengelig – for alle. Vi ser mulighet for å utvikle og forankre tiltakspakker rettet mot ulike målgrupper og arenaer for å bidra til holdningsskapende, atferdsendrende og strukturelle tiltak.